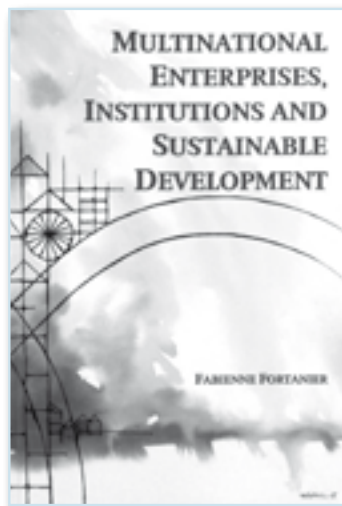

Academici en beleidsmakers debatteren al decennia over de implicaties van economische globalisering. Het blijft echter onduidelijk wat de gevolgen zijn van de toenemende verwevenheid van landen voor economische groei, werkgelegenheid, arbeidsomstandigheden, en het milieu, kortom voor duurzame ontwikkeling. Deze ambiguïteit wordt deels veroorzaakt doordat verschillende definities van globalisering en duurzame ontwikkeling leiden tot verschillende uitkomsten en conclusies. Ook is er een notoir gebrek aan goede, longitudinale data op microniveau waarmee de effecten van globalisering in kaart kunnen worden gebracht.

Maar een belangrijker oorzaak voor de onduidelijke uitkomsten van bestaand economisch onderzoek is dat er tot voor kort twee elementen vaak

ontbraken in de analyses. In de eerste plaats zijn dat de heterogene karakteristieken van de belangrijkste aanjagers van globalisering: multinationale ondernemingen (mno's). Verwacht kan worden dat de aard, en daarmee ook het effect op duurzame ontwikkeling, van buitenlandse investeringen verschilt naar gelang bijvoorbeeld de internationale strategie van een onderneming. Een tweede element dat pas recent wordt meegenomen in analyses van de gevolgen van globalisering is de rol van instituties. Zo blijkt de kwaliteit van de instituties in het gastland een grote invloed te hebben op de mate waarin een land de mogelijke voordelen van globalisering zich daadwerkelijk kan toe-eigenen. Daarnaast oefenen de instituties in het thuisland van een multinationale onderneming een belangrijke invloed uit op de eigenschappen en de strategieën van de ondernemingen die daar vandaan komen. In mijn proefschrift heb ik geprobeerd deze twee elementen te combineren in de analyse van de gevolgen van multinationale ondernemingen voor duurzame ontwikkeling. Het proefschrift bestaat uit zes individuele empirische studies die de elementen van deze centrale vraag op zowel macro- als microniveau analyseren. Multinationale ondernemingen beïnvloeden duurzame ontwikkeling zowel via hun eigen activiteiten (directe effecten) als door hun invloed op andere lokale bedrijven, via bijvoorbeeld technologieoverdrachten, veranderingen in concurrentie, of relaties met toeleveranciers en afnemers (indirecte effecten). Uit de analyse van de omvang en herkomst van buitenlandse directe investeringen (bdi) in een set van 71 landen tussen 1989 en 2002 blijkt dat de positieve effecten van bdi pas optreden als landen openstaan voor handel, en goed ontwikkelde instituties en een hoogopgeleide beroepsbevolking hebben. Maar dit geldt enkel voor Amerikaanse investeringen. Bdi uit andere landen zoals Japan of Duitsland blijken onder andere voorwaarden bij te dragen aan economische groei. Het land van herkomst van een investering speelt derhalve een belang-

Fortanier, F. (2008) *Multinational enterprises, institutions, and sustainable development*. Vlaardingen: FortMedia.

rijke rol bij de groei-effecten voor de ontvangende economie.

Daarnaast heb ik voor Nederland op microniveau gekeken naar de gevolgen van buitenlandse investeerders voor lonen en arbeidsomstandigheden van meer dan 60.000 Nederlandse werknemers, gebruikmakend van de *Wage Indicator* dataset. Hieruit bleek dat buitenlandse investeerders gemiddeld tot vijftien procent meer loon betalen dan Nederlandse ondernemingen, maar dat zij ook meer vergen van hun werknemers: werknemers bij buitenlandse ondernemingen in Nederland rapporteren meer stress en overwerk. Nederlandse bedrijven lijken op hun beurt te reageren op het toetreden van buitenlandse investeerders door te investeren in hun personeel, wat onder andere tot uitdrukking komt

in meer training, en meer gelijke kansen voor vrouwen. Het land van herkomst van een onderneming is ook hier weer vaak, op een zeer stereotype manier, van invloed. Bij een Amerikaans bedrijf geldt: *work hard, play hard*; bij Japanse bedrijven wordt sterk gelet op kwaliteit en training, maar hebben vrouwen veel minder kans hogerop te komen. De impact van mno's op duurzaamheid is steeds minder alleen een neveneffect van de standaardbedrijfsuitoefening. Ondernemingen zijn zelf actiever bezig de gevolgen van hun activiteiten te verbeteren via maatschappelijk verantwoord ondernemen, en zij leggen hierover ook verslag af. Zo is rapportage over milieuprestaties een geaccepteerde praktijk geworden bij de meerderheid van de Top 250 van grootste ondernemingen wereldwijd. En hoewel verslaglegging over de externe economische gevolgen van bedrijfsactiviteiten pas een recent fenomeen is, heeft toch al een kwart van de ondernemingen aandacht voor bijvoorbeeld de overdracht van kennis aan lokale toeleveranciers. Vaak blijkt wel dat hoe zichtbaarder een onderneming, hoe meer zij daartoe geneigd is.

Uit de diverse studies in mijn proefschrift blijkt dat over het algemeen het effect van buitenlandse investeringen van mno's voor de groei en werkgelegenheid in gastlanden positief is. Maar de baten zijn bijna altijd ongelijk verdeeld, zowel tussen als binnen landen. Hoogontwikkelde landen met goede kwaliteit instituties hebben het meeste baat bij globalisering, en binnen die landen ook weer de hogeropgeleide werknemers. Daarnaast blijken ook de gevolgen van ondernemingsinvesteringen voor duurzame ontwikkeling afhankelijk van de omvang, sector en internationale oriëntatie van een onderneming, en zeker ook van het land van herkomst.

FABIENNE FORTANIER

Universitair docent aan de Universiteit van Amsterdam Business School en senior statistisch onderzoeker bij het Centraal Bureau voor de Statistiek 6